

Hervorming wettelijk pensioen zelfstandigen slaat bres in 80 %-grens

De 80 %-grens legt het maximaal pensioenkapitaal vast ter opbouw waarvan een vennootschap de pensioenpremies die zij in het kader van een groeps- of IPT-verzekering stort, fiscaal kan inbrengen (art. 59 WIB 1992 en art. 34-35 KB/WIB 1992). In de 80 %-grensformule moet er rekening worden gehouden met het (geraamd) wettelijk pensioen. In het kader van een bredere hervorming van het wettelijk pensioen, besliste de wetgever medio 2021 het wettelijk zelfstandigenpensioen gradueel op te trekken naar het – hogere – niveau van het wettelijk werknemerspensioen. Als gevolg hiervan stijgt ook het in de 80 %-grens te verrekenen (geraamd) wettelijk pensioen in het kader van groeps- en IPT-verzekeringen voor zelfstandige bedrijfsleiders. De Administratie liet onlangs haar licht schijnen over de kwestie (circulaire 2022/C/33 van 31 maart 2022 “over de vaststelling van het wettelijke rustpensioen in het kader van de aanvullende pensioenen voor bedrijfsleiders die aan het sociaal statuut van de zelfstandigen onderworpen zijn”, te raadplegen op www.fisconetplus.be). Hieruit blijkt dat de 80 %-grens een – soms fors – lager resultaat laat optekenen in termen van maximaal op te bouwen pensioenkapitaal. De nieuwe administratieve richtlijn gaat in vanaf aanslagjaar 2022 en gaat dus terug tot 2021.

Uit de circulaire blijkt dat de 80 %-grens een – soms fors – lager resultaat laat optekenen in termen van maximaal op te bouwen pensioenkapitaal

80 %-grens en raming wettelijk pensioen

De 80 %-grens, toegepast voor zelfstandige bedrijfsleiders, kan in de volgende formule gevat worden :

$$\text{Max. APK} = [((80 \% R - \text{WP}) \times T/N) - \text{APR}_{\text{andere}}] \times \text{COEF}$$

Waarbij :

Max. APK = maximaal op te bouwen (verwacht) aanvullend pensioenkapitaal

R = referentiebezoldiging van de bedrijfsleider

WP = (geraamd) wettelijk rustpensioen van de bedrijfsleider

T = aantal door de bedrijfsleider reeds in de vennootschap gepresteerde en de er nog tot de pensionering te presteren dienstjaren, *optioneel* te verhogen met maximaal tien voorheen buiten de vennootschap gepresteerde dienstjaren

N = 40 jaar of 480 maanden ('normale duur van beroepswerkzaamheid')

T/N = 'loopbaanbreuk'

APR_{andere} = andere (verwachte) tweedepijlerpensioenen, uitgedrukt in jaarrente

COEF = omzettingcoëfficiënt van rente in kapitaal

Aangezien de naleving van de 80 %-grens op IPT- en groepsverzekeringen tijdens de pensioenopbouwfase wordt gecontroleerd en het exact bedrag van het later wettelijk rustpensioen tijdens de actieve loopbaan nog niet gekend is, dringt een raming zich op.

De belastingadministratie reikt sinds jaar en dag een vuistregel aan voor de raming van het toekomstig wettelijk rustpensioen. Zo wordt het wettelijk pensioenbedrag op jaarbasis van een zelfstandige bedrijfsleider geraamd op 25 % van zijn brutojaarbezoldiging, desgevallend op te trekken tot een minimumpensioen of af te toppen op een maximumpensioen (hierna '25 %-vuistregel' genoemd). De belastingadministratie maakt de bedragen jaarlijks (*a posteriori*) via een circulaire bekend (zie het kaderstukje op de volgende pagina voor een overzicht van de toepasselijke bedragen over de jongste jaren).

Voor *werknemers* geldt een andere ramingsmethode van het wettelijk pensioen, beter gekend als de '50 %-vuistregel'. Voor de toepas-

ning van de 80 %-grens wordt het wettelijk pensioen voor werknemers niet geraamd op 25 % van de brutobezoldiging (zie hoger wat de zelfstandige bedrijfsleiders betreft), maar op 50 % van de brutobezoldiging. Het resultaat van die bewerking wordt ook hier afgetopt op een maximum pensioenbedrag. Maar ook hier is het nog wachten op de circulaires die het in aanmerking te nemen maximum pensioenbedrag voor werknemers voor de jaren 2021 en 2022 moeten vastleggen. De laatst uitgebrachte circulaire geeft het maximum in aanmerking te nemen pensioenbedrag voor werknemers aan voor het jaar 2020, zijnde 30.013,38 EUR. Dit is fiks hoger dan bij zelfstandigen (zie tabel). Voor 2021 en 2022 zullen die bedragen naar alle verwachting fors stijgen, dit gelet op een reeks indexeringen en ook omwille van de gestage optrekking – bovenop inflatie – van het zogeheten ‘wettelijk pensioenplafond’ in 2021 en 2022. Merkwaardig genoeg hebben de circulaires voor de werknemers, dit in tegenstelling tot de zelfstandigen, tot nog toe nooit gewag gemaakt van een in aanmerking te nemen minimum pensioenbedrag.

Hervorming wettelijk pensioen zelfstandigen anno 2021

Tot voor kort werd het inkomen van de zelfstandige met het oog op de berekening van zijn wettelijk pensioen verminderd met een ‘correctiecoëfficiënt’. Die bedroeg ongeveer 0,7. De hantering van die correctiecoëfficiënt verklaarde meteen ook waarom het wettelijk pensioen voor zelfstandigen een pak lager uitviel dan voor

werknemers, voor wie die correctiecoëfficiënt niet wordt toegepast. Door deze correctiecoëfficiënt werd rekening gehouden met de lagere sociale bijdragen die een zelfstandige betaalt in vergelijking met een werknemer.

In het kader van een bredere hervorming van de pensioenwetgeving werd onder meer beslist om die correctiecoëfficiënt voor zelfstandigen te schrappen, althans voor de pensioenvestigende activiteitsjaren vanaf 2021. Dit moet op termijn uitmonden in een convergentie van het wettelijk pensioen van de zelfstandigen en de werknemers. Het zal echter een geleidelijk proces zijn omdat de schrapping van de correctiecoëfficiënt niet geldt voor de pensioenvestigende activiteitsjaren van vóór 2021. Voor iets oudere bedrijfsleiders zal de impact van de schrapping van de correctiecoëfficiënt dan ook vrij beperkt blijven. Jongere bedrijfsleiders, die nog een groter aantal pensioenvestigende activiteitsjaren voor de boeg hebben, kunnen dan weer rekenen op een meer tastbare opwaardering van hun toekomstig pensioen als gevolg van de schrapping van de correctiecoëfficiënt. Dit is althans zo voor meervoudigen, wier inkomen een wettelijk pensioen vestigt dat hoger ligt dan het minimumpensioen (het minimumpensioen werd eerder al gelijkgetrokken voor werknemers en zelfstandigen).

Administratieve circulaire

In haar voormelde circulaire van 31 maart 2022 geeft de Administratie nu aan dat de ‘50 %-vuistregel’ ter raming van het in de 80 %-grens te ver-

Raming wettelijk rustpensioen voor zelfstandige bedrijfsleiders (jaarbedrag)

jaar	‘25 %-vuistregel’ geraamd wettelijk rustpensioen = 25 % van de brutojaarbezoldiging, met als...	
	minimumpensioen	maximumpensioen
2018	14.548,22 EUR	16.975,65 EUR
2019	14.838,59 EUR	17.347,58 EUR
2020	15.196,38 EUR	17.530,98 EUR
2021	15.911,02 EUR	??? EUR ^(*)
2022	17.332,32 EUR ^(*)	??? EUR ^(*)

() De laatst uitgebrachte circulaire geeft de bedragen op voor het jaar 2020 (Circulaire nr. 2021/C/52 van 7 juni 2021). Het in de tabel vermelde minimumbedrag van 15.911,02 EUR voor 2021 staat te lezen in de nieuwe circulaire van 31 maart 2022. Het in aanmerking te nemen minimumbedrag voor 2022 is nog niet geofficialiseerd, maar het in de tabel vermelde bedrag zal vermoedelijk wel kloppen. Voor de maximumbedragen is er meer onzekerheid (voor 2022 zal dit maximumbedrag wellicht een stuk boven 18.000 EUR uitstijgen).*

rekenen wettelijk pensioen, zoals die tot nu toe bestond voor werknemers, vanaf aanslagjaar 2022 ook de norm wordt voor zelfstandige bedrijfsleiders. Hierbij dient ook rekening te worden gehouden met het – fiks hoger – maximum pensioenbedrag voor werknemers, alsook met het minimum pensioenbedrag.

De ‘25 %-vuistregel’ wordt wel bij voortduur toegepast voor de jaren die de bedrijfsleider vóór 2021 als zelfstandige presteerde (voor de jaren die de bedrijfsleider vóór 2021 bv. in een vorige onderneming als werknemer presteerde, geldt voortaan ook de ‘50 %-vuistregel’, zo stelt de circulaire). Opmerkelijk is dat voor de raming van het wettelijk pensioen met betrekking tot jaren gepresteerd als zelfstandige vóór 2021, de 25 %-vuistregel steevast berekend wordt en ook in de toekomst berekend zal worden op basis van de brutojaarbezoldiging van het jaar 2020, maar wel rekening houdend met het – jaar na jaar evoluerend – minimum- en maximumpensioenbedrag van het jaar waarvoor de 80 %-grens wordt berekend.

Blijkbaar – helemaal duidelijk is dat niet – gaat de circulaire voor de raming van het wettelijk pensioen voor de jaren gepresteerd als zelfstandige vóór 2021 uit van de brutojaarbezoldiging van het kalenderjaar 2020, en dit ook voor vennootschappen met een gebroken boekjaar, voor wie het belastbaar tijdperk nochtans niet overeenstemt met het kalenderjaar. Met welk inkomen uit 2020 er gerekend moet worden voor een belastingplichtige die in 2020 nog werkzaam was als zelfstandige zonder vennootschap (eenmanszaak of vrijberoeper) en die pas naderhand bedrijfsleider geworden is, is onduidelijk.

Illustratie

Jan vatte zijn loopbaan op zijn 22ste (in 2000) aan als zelfstandige zonder vennootschap. Op zijn 42ste (in 2020) richtte hij een vennootschap op, waar hij bedrijfsleider werd. De vennootschap sluit in 2022 een IPT-verzekering voor Jan. De brutojaarbezoldiging van Jan bedroeg 50.000 EUR in 2020. De bezoldiging werd in 2022 opgetrokken naar 60.000 EUR (5.000 EUR per maand).

Op basis van de ‘25 %-vuistregel’ zoals die tot voor kort werd gehanteerd over de volledige loopbaan van Jan, kon zijn wettelijk pensioen geraamd worden op 25 % van 60.000 EUR = 15.000 EUR, maar op te trekken tot het minimum pensioenbedrag van 17.332,32 EUR (zie hoger). Rekening houdend met een loopbaanbreuk van 35/40 (de teller van 35 bestaat uit 25 jaren gepresteerd en nog te presteren in de vennootschap tussen de leeftijd van 42 jaar en de wettelijke pensioenleeftijd van 67 jaar + 10 van de 20 jaren die Jan eerder presteerde als zelfstandige

zonder vennootschap), gaf de 80 %-grens volgend resultaat in termen van maximaal op te bouwen pensioenkapitaal :

$$[((0,80 \times 60.000,00 \text{ EUR}) - 17.332,32 \text{ EUR}) \times 35/40] \times 16,1004 = 432.041,68 \text{ EUR}$$

Op basis van de nieuwe circulaire wordt de berekening van het geraamd wettelijk pensioen ontdudd.

- Voor de 20 jaren gepresteerd als zelfstandige vóór 2020, blijft de ‘25 %-vuistregel’ van weleer gelden : zodoende wordt het wettelijk pensioen geraamd op 25 % van 50.000 EUR (dit is de bezoldiging van het jaar 2020 – zie hoger) = 12.500 EUR, maar op te trekken tot het minimum pensioenbedrag van **17.332,32 EUR** (in dit voorbeeld levert het feit dat er rekening mag worden gehouden met de – *in casu* lagere – bezoldiging van 2020 geen lagere raming van het wettelijk pensioen op).

- Voor de 25 jaren gepresteerd en nog te presteren als bedrijfsleider wordt de ‘50 %-vuistregel’ van kracht, wat leidt tot een geraamd wettelijk pensioen van 50 % van 60.000 EUR, zijnde **30.000 EUR**.

- Beide vuistregels worden proportioneel toegepast over het aantal loopbaanjaren waar zij betrekking op hebben. In ons voorbeeld geeft dat een in de 80 %-grens te verrekenen geraamd wettelijk pensioenbedrag van $(17.332,32 \times 20/45) + (30.000,00 \times 25/45) = 24.369,92 \text{ EUR}$.

De 80 %-grens geeft dan op basis van de nieuwe circulaire volgend resultaat in termen van maximaal op te bouwen pensioenkapitaal :

$$[((0,80 \times 60.000,00 \text{ EUR}) - 24.369,92 \text{ EUR}) \times 35/40] \times 16,1004 = 332.897,02 \text{ EUR}$$

Dit is in ons voorbeeld maar liefst 100.000 EUR pensioenkapitaal minder.

Te kort door de bocht ?

Op zich is de benadering van de circulaire ergens logisch te noemen. Maar de praktische uitwerking lijkt ons toch wat kort door de bocht te gaan. De ‘50 %-vuistregel’ voor werknemers zonder meer ‘exporteren’ naar de zelfstandige bedrijfsleiders (voor de activiteitsjaren vanaf 2021) miskent immers naar onze mening een toch wel wezenlijk verschil in berekeningsbasis van het wettelijk werknemerspensioen en het wettelijk zelfstandigenpensioen. Zo leunt de berekeningsgrondslag van het wettelijk pensioen voor werknemers doorgaans veel nauwer aan bij de in de 80 %-grens in aanmerking te nemen bezoldiging, zijnde de brutojaarbezoldiging, dan dat het geval is bij zelfstandige bedrijfsleiders.

De ‘25 %-vuistregel’ wordt wel bij voortduur toegepast voor de jaren die de bedrijfsleider vóór 2021 als zelfstandige presteerde

Zo wordt het wettelijk pensioen voor werknemers berekend op de brutobezoldiging, die trouwens ook de grondslag is voor de berekening van de socialezekerheidsbijdragen. De belangrijkste looncomponenten die in een 'standaardsituatie' voor een werknemer wel meetellen in de referentiebezoldiging voor de 80 %-grens, maar die niet tot de berekeningsgrondslag van het wettelijk pensioen behoren, betreffen het dubbel vakantiegeld en het voordeel van alle aard met betrekking tot een bedrijfsvoertuig.

Bij zelfstandige bedrijfsleiders is de situatie toch wel fundamenteel anders. De berekeningsgrondslag van het wettelijk pensioen is het inkomen waarop ook de sociale bijdragen als zelfstandige bedrijfsleider verschuldigd zijn. En die grondslag stemt hoegenaamd niet overeen met de *brutojaar*bezoldiging, maar met de *belastbare* jaarbezoldiging. En de weg tussen brutojaarbezoldiging en belastbare jaarbezoldiging is behoorlijk lang : werkelijke of forfaitaire beroepskosten, socialezekerheidsbijdragen (sociale bijdragen komen bij zelfstandigen aldus in mindering van hun eigen heffingsgrondslag) en VAPZ-premies. Rekening houdend met al die posten bedraagt de heffingsgrondslag van de sociale bijdragen – en meteen ook de berekeningsgrondslag van het wettelijk pensioen – voor een zelfstandige bedrijfsleider met een brutojaarbezoldiging van 60.000 EUR vaak niet eens 45.000 EUR. De raming van het wettelijk pensioen op 50 % van de brutojaarbezoldiging van 60.000 EUR, zijnde 30.000 EUR lijkt dan ook erg hoog, wetende dat het wettelijk pensioen berekend zal worden op een bedrag van ongeveer 45.000 EUR, wat doorgaans een pak minder is dan het bedrag waarop het wettelijk pensioen van een werknemer met eenzelfde brutojaarbezoldiging van 60.000 EUR berekend wordt.

Andere beschouwingen en vragen

Naast de vragen en bedenkingen die al hoger geformuleerd werden en naast de vaststelling dat er met de nieuwe berekeningsmethode van het geraamd wettelijk pensioen bijkomende complexiteit in de 80 %-grensberekening sluipt, kunnen – in telegramstijl – onder meer nog de volgende punten aangehaald worden.

- De nieuwe circulaire heeft een soort retroactieve werking naar 2021 (de circulaire geldt vanaf aanslagjaar 2022), terwijl de hervormingswet van het wettelijk pensioen pas in juli 2021 in het *Staatsblad* verscheen en de nieuwe circulaire pas op 31 maart 2022 het daglicht zag. Los hiervan en meer algemeen, valt ook te betreuren dat de circulaire die jaarlijks de in aanmerking te nemen minimum en maximum pensioenbedragen bekendmaakt pas in het daaropvolgende jaar wordt gepubliceerd, wat dus te laat is voor de beastingplichtigen en hun adviseurs die de

80 %-grens moeten berekenen en voor de verzekeraars die de eerbiediging van de 80 %-grens moeten attesteren.

- Blijkbaar moet de proportionele ventilering van de 25 %-vuistregel en de 50 %-vuistregel geschieden over de effectieve volledige loopbaan van de bedrijfsleider, en niet (noodzakelijk) enkel in functie van de activiteitsjaren die in de teller van de loopbaanbreuk voor de 80 %-grensberekening gevaloriseerd worden, wat toch ergens logischer zou lijken.

- De circulaire geeft aan specifiek te gelden voor pensioenplannen voor bedrijfsleiders. Voor het POZ-stelsel voor zelfstandigen zonder vennootschap (eenmanszaken en vrijberoepers), dat een eigen 80 %-grens met een eigen referentie-inkomen kent (*Fisc.* 2021, nr. 1712, 9), zijn er (alsnog) geen richtlijnen.

- De circulaire heeft het over jaren gepresteerd als zelfstandige en/of als werknemer. Wat met dienstjaren gepresteerd als ambtenaar ? Moeten die gelijkgesteld worden met jaren gepresteerd als werknemer, of moeten die jaren niet in de berekening worden meegeteld, of... ?

Paul Van Eesbeek